

Campanya "Dia Mundial de les Aus Migratòries"

Protecció del Medi ambient i la biodiversitat

3

Professorat

PROJECTES EDUCATIUS

València 2019

+ info

Edita:

Ajuntament de València

Regidoria d'Educació

Projectes Educatius

ISBN: 978-84-9089-251-0

962 084 283 - 962 082 146

sccproyectosed@valencia.es

Índex

1. Introducció	4
2. Objectius	5
2.1. Objectius generals	5
2.2. Objectius específics.....	5
3. Temes a desenvolupar.....	6
4. Competències.....	8
5. Metodologia	8
6. Nivell educatiu.....	10
7. Materials i recursos	10
8. Localització i itinerari.....	11
9. Desenvolupament del programa y Temporalització.....	11
9.1. Activitats prèvies	12
9.2. Activitats centrals.	14
9.3. Activitats posteriors	20
10. Avaluació	22
11. Bibliografia.....	23
12. Annexos	24

1. Introducció

La campanya Dia Mundial de les Aus Migratòries pertany a l'eix temàtic Educant en el Territori de les Propostes Educatives de l'Ajuntament de València. Aquesta campanya fomenta la Protecció del medi ambient i de la biodiversitat i s'organitza durant el tercer trimestre del curs escolar commemorant el "World Migratory Bird Day" en col·laboració amb la Societat Espanyola d'Ornitologia (SEU/BL).

La campanya pel Dia Mundial de les Aus Migratòries s'estructura en activitats prèvies, centrals i posteriors. Tant les activitats prèvies com les posteriors són proposades per a ser executades pel personal docent d'aula en el centre educatiu. Mentre que l'activitat central és executada pel personal educador de l'Ajuntament de València en les instal·lacions del Centre Natura, en el tram II del jardí del Turia.

Aquesta campanya pretén facilitar la participació dels centres educatius de València en la celebració del Dia de les Aus durant el mes de maig. És a dir, tracta de posar en contacte a l'alumnat amb el món de les aus en llibertat i fomentar l'estima per l'avifauna que comparteix amb nosaltres la ciutat, mitjançant l'observació i identificació amb prismàtics, l'anellatge científic i una visita participativa a una mostra expositiva amb diferents recursos sobre la temàtica.

2. Objectius

2.1. Objectius generals

- Descobrir l'avifauna dels ecosistemes urbans.
- Conscienciar sobre les amenaces a les quals s'enfronten les aus migratòries, la seua importància ecològica i la necessitat de cooperació internacional per a conservar-les.
- Valorar el patrimoni natural de la nostra ciutat.
- Potenciar actituds de respecte i cura del medi ambient.
- Promoure una actitud crítica i investigadora amb l'entorn natural pròxim.

2.2. Objectius específics

- Conèixer les característiques generals de les aus i quines les diferència d'altres grups animals.
- Distingir els tipus de migració, els factors que afecten i les adaptacions que afavoreixen aquest comportament en les aus.
- Analitzar la problemàtica de l'avifauna en diferents ambients.
- Mostrar la metodologia científica que se segueix en ornitologia.
- Conèixer l'evolució dels mètodes científics que han permés i permeten l'estudi de l'avifauna.
- Observar i identificar aus en llibertat.
- Col·laborar de manera pràctica i real en l'estudi del canvi climàtic a través del seguiment d'aus com a indicador biològic.

•

3. Temes a desenvolupar

Cada any, milions d'aus viatgen entre les seues àrees de reproducció i hivernada. La migració és el viatge més important de les seues vides: amb l'arribada de condicions climàtiques adverses i davant la falta d'aliment, les aus necessiten recórrer milers de quilòmetres per a poder sobreviure i, per a reproduir-se, han de fer el mateix recorregut de tornada.

Moltes d'aquestes aus migren des del centre i nord d'Europa per a hivernar en les regions banyades pel mar Mediterrani. Grans àrees de la península Ibèrica, com la Comunitat Valenciana, Catalunya o l'est d'Aragó ofereixen un clima benigne i ambients molt diversos i rics en fruits silvestres i insectes, i per açò són vitals per a la supervivència de les espècies de xicoteta grandària.

Altres aus necessiten aconseguir la meitat sud d'Àfrica. Per a això, voregen la costa mediterrània d'Espanya, o ben Turquia i Israel, detenint-se per a alimentar-se i descansar en aiguamolls, boscos o cultius, que es converteixen en espais naturals de gran valor per a la migració. No obstant açò, algunes espècies emprenen la gesta de creuar el Mediterrani. Per a aquestes aus, les illes de Còrsega, Sardenya, Sicília, Malta i Xipre, juntament amb les Illes Jòniques i altres arxipèlags grecs, resulten fonamentals. La conservació de les aus europees depèn que puguen completar amb seguretat els seus viatges migratoris i per a açò cal eliminar les amenaces que es cernen sobre elles en totes les regions on es concentren durant els seus desplaçaments. Algunes de les mesures imprescindibles per a aconseguir-ho són evitar la pèrdua o degradació dels hàbitats i eliminar la caça il·legal, un problema que en aquests llocs privilegiats afecta cada any a milions d'aus migratòries.

Com s'ha comentat, volar llargues distàncies implica creuar moltes fronteres entre països amb diferents polítiques ambientals, legislació i mesures de conservació. És evident, que es requereix la cooperació internacional entre governs, organitzacions i altres parts interessades al llarg de tota la ruta migratòria d'una espècie amb la finalitat de compartir el coneixement i coordinar els esforços de conservació. El marc legal i els instruments de coordinació necessaris per a aquesta cooperació ho proporcionen els acords ambientals multilaterals com a Pla d'Acció d'Aus Terrestres Migratòries d'Àfrica i Euràsia (consultar bibliografia).

El Dia Mundial de les Aus Migratòries té un abast mundial i és una eina efectiva per a ajudar a augmentar la consciència mundial sobre les

amenaces que enfronten les aus migratòries, la seua importància ecològica i la necessitat de cooperació internacional per a conservar-les.

A través de les diferents activitats proposades en el present programa didàctic, i especialment en les activitats centrals, es treballen els següents continguts:

Característiques generals de les aus i diferències amb altres grups d'animals.

- Representació i ús de les aus al llarg de la història i en diferents cultures.
- Principals tipus de migració en aus, factors que influeixen i adaptacions necessàries.
- Interpretació del relleu terrestre i composició de mapes amb rutes migratòries.
- El paper de la humanitat en l'extinció d'espècies i possibles accions a realitzar per a la seua conservació.
- Espècies d'avifauna urbana més característiques en la ciutat de València.
- Mètodes científics emprats per a l'estudi de les aus.
- Organitzacions, esdeveniments i campanyes dedicades a l'estudi, conservació i difusió de l'ornitologia.
- Accions de ciència ciutadana de la Societat Espanyola d'Ornitologia SEU/BL en les quals col·laboren en l'estudi i protecció de les aus migratòries.
- Importància ambiental, cultural i social dels espais verds de les ciutats.

•

4. Competències

		CCLI	CMCT	CD	CAA	CSC	CEC
Activitats prèvies	Viatgera incansable	X	X	X			
Activitats centrals	Exposició: Viatges d'anada i volta	X	X				X
	Anellatge científic		X				
	Observació i identificació d'aus		X		X		
Activitat posterior	Passem a l'acció!	X	X	X	X	X	

COMPETÈNCIES DEL CURRÍCULUM:

CCLI: Competència comunicació lingüística.

CMCT: Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia.

CD: Competència digital.

CAA: Competència aprendre a aprendre.

CSC: Competències socials i cíviques.

CEC: Consciència i expressions culturals.

5. Metodologia

El desenvolupament dels objectius del present programa es basa en els següents supòsits bàsics subjacents:

- Es considera l'aprenentatge com un **procés actiu** en el qual l'alumnat ha de comprometre's amb el coneixement.
- Les persones aprenen en la mesura que **doten de significats** aqueixos aprenentatges.
- Per a construir aprenentatges significatius s'ha de posar en joc **activitats que comprometen tant la ment com les "mans"**.
- L'aprenentatge és una **activitat social**, per la qual cosa l'alumnat ha de treballar en permanent **connexió amb altres persones**, amb els seus propis companys/as, mestres/as o familiars.

- L'aprenentatge es nodreix de les **converses** i la **interacció** amb les i els altres.
- L'aprenentatge és **contextual**, s'aprén en funció de coneixements previs, d'experiències personals, del que es creu, dels temors i prejudicis.
- **Aprendre porta temps**, aquest procés requereix pensar, provar, jugar, construir, debatre, interactuar i finalment posar en pràctica noves hipòtesis.
- La **motivació** és una de les claus de l'aprenentatge. La motivació inclou les formes en què es pot usar el coneixement adquirit.
- Entenem **l'avaluació** com una **forma permanent de revisar el treball** desenvolupat. Una avaluació formativa que permeta incorporar els seus resultats en el propi procés o ajude a plantejar més eficaçment noves propostes de millora.

Seguint aquests supòsits pedagògics, l'aplicació metodològica per al desenvolupament dels objectius proposats s'orienta a:

- La **participació activa** de l'alumnat.
- **Experimentar física i mentalment**, plantejant situacions en les quals les i els participants han d'analitzar, manipular, observar i elaborar així les seues pròpies conclusions. En definitiva pensar i fer al mateix temps.
- Ajudar a **organitzar els coneixements adquirits**, proporcionant eines per a comprendre els nous aprenentatges i incorporar-los al bagatge personal.
- La **interacció de les i els participants**. Totes les propostes posseeixen tècniques que permeten i estimulen el diàleg i el contrast d'idees entre les i els participants.
- **Atendre a la diversitat en l'aprenentatge**, possibilitant l'accés al coneixement del conjunt de participants. Cada persona aprén d'una forma diferent, per açò les activitats inclouen diferents punts d'accés al coneixement, proporcionant una variada gamma de "ganxos", a fi que els diferents tipus de participants troben quin és el més concorde a les seues necessitats.
- **L'adaptació a les possibilitats de coneixement** de l'alumnat tant per les seues habilitats com per les seues possibilitats de captació.

- **Dotar a les propostes d'un mínim de temps de durada** que permeta a les i els participants interactuar amb l'exposat i amb els seus companys/as, reflexionar sobre les seues hipòtesis i obtenint conclusions.
- **Generar moments de producció** tant individual com a col·lectiva que ajuden a incorporar el missatge i que estimulen el desig de l'alumnat per seguir aprofundint en el tema tractat.

Per tot açò, el programa se seqüencia en:

-Activitats **Prèvies**: propostes per a ser executades pel **professorat** de l'aula amb la finalitat de despertar l'interés i la **motivació** de l'alumnat.

-Activitats **Centrals**: executades pel **personal educador** amb el suport del personal docent d'aula.

-Activitats **Posteriors**: propostes per a ser executades pel **professorat** de l'aula amb la finalitat de **reflexionar**, ampliar i avaluar el vist en l'activitat central.

6. Nivell educatiu

El programa està dirigit als nivells educatius: EP5, EP6, ESO1, ESO2, ESO3, ESO4 y F.P.B.

7. Materials i recursos

		Materials i recursos
Activitats prèvies	<i>Viatgera incansable</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Fitxa de l'alumnat • Llapis i bolígrafs • Accés a Internet
Activitats	<i>Exposició: Viatges d'anada i volta</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Imatges i cartells expositives • Pòsters de rutes migratòries • Col·lecció de nius, caixes-niu i ous de diferents espècies • Mostres de plomes i egagròpiles • Lupes binoculars
	<i>Anellatge científic</i>	Equip de treball de personal especialista: xarxes de captura, guies

centrals		d'identificació, anelles, alicates, instruments de mesura, etc.
	<i>Observació i identificació d'aus</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Prismàtics • Guies-fulletts per a la identificació d'aus urbanes.
Activitat posterior	<i>Passem a l'acció!</i>	Manual del Programa Educatiu Aus i Clima de la Xarxa Fenològica SEU-BL

8. Localització i itinerari

Les activitats centrals es realitzen en les instal·lacions del centre Naturaia situat en el tram II del jardí del riu Turia, entre el carrer Manuel de Falla i Passeig de la petxina. Aquestes activitats es realitzen en una jornada, en horari de matins, amb una durada total de 3 hores.

9. Desenvolupament del programa y Temporalització

		Execució	Durada
Activitats prèvies	<i>Viatgera incansable</i>	-Docent de l'aula -Centre educatiu	1.5 hores
Activitats centrals	<i>Exposició: Viatges d'anada i volta</i>	-Personal educador -Centre Naturaia, jardí del Turia	1 hora
	<i>Anellatge científic</i>	-Personal educador -Centre Naturaia, jardí del Turia	30 minuts
	<i>Observació i identificació d'aus</i>	-Personal educador -Centre Naturaia, jardí del Turia	30 minuts
Activitat posterior	<i>Passem a l'acció!</i>	-Docent de l'aula -Centre educatiu	2 hores

9.1. Activitats prèvies

VIATGERA INCANSABLE

Aquesta activitat prèvia està dissenyada per a ser executada pel professorat de l'aula. Amb ella, es persegueix despertar l'interés i la motivació de l'alumnat pels temes a treballar amb les activitats centrals i posteriors.

En l'activitat Viatgera incansable l'alumnat ha d'analitzar i representar la ruta migratòria seguida per individus de l'espècie Falcó d'Eleonora a través del seguiment realitzat per satèl·lit. Els exemplars van ser marcats en les Illes Columbretes l'any 2008 amb la finalitat d'estudiar la seua migració i hivernada. Durant tota aquesta migració, els individus segueixen rutes continentals en forma de S-invertida, recorrent quasi 10.000 quilòmetres entre les seues zones de nidificació en les Illes Columbretes i la zona d'hivernada a Madagascar. Els resultats obtinguts poden consultar-se en diverses publicacions de La Generalitat Valenciana (consultar referències en Bibliografia).

A més, La Societat Espanyola d'Ornitologia SEU/BirdLife, a través del seu projecte Migra, publica totes les dades obtingudes per a cadascun dels individus marcats en la Web:

http://www.migraciondeaves.org/#datos_especie.php?open=1500

En ella, a través de les diferents pestanyes, es pot consultar: la descripció multimèdia i l'estat de l'espècie, la fitxa tècnica de cada individu marcat i tots els programes en els quals s'està estudiant amb els resultats obtinguts fins al moment.

3.1. Actividades previas

VIATGERA INCANSABLE

Què anem a fer?

Vas a investigar la ruta migratòria seguida per una "viatgera desconeguda".

Com ho anem a fer?

Per a açò, has de completar els exercicis que t'indiquem a continuació.

PISTA: et proporcionem una fitxa de la nostra viatgera amb algunes dades, encara que la resta hauràs de completar-la tu.

Exercici 1: Representa en el mapa la ruta que segueix la nostra viatgera al costat del seu grup.

Dades individuals:

• Nom:

- Sexe: Femella
- Pes: 482 grams
- Edat: Adulta

Dades tècniques identificatives:

- Data: 22/09/2008
- Anella metàl·lica: 5097310ESI
- Tipus de dispositiu: Emissor satèl·lit solar
- Pes emissor satèl·lit: 9.5 grams
- Col·locat per: Estació Biològica Terra Natura, Universitat d'Alacant.
- Lloc: Illes Columbretes, Castelló de la Plana.

Descripció del viatge:

Després d'un temps d'estada en les illes, i al costat d'uns altres de la seua mateixa espècie, la nostra viatgera decideix emprendre el seu viatge cap a l'hemisferi sud a la fi d'octubre.

Al contrari del que es pensava fa uns anys, s'ha comprovat que eviten les zones costaneres a l'hora de viatjar, per la qual cosa recorren zones africanes continentals passant fins a per 15 països.

Entren en el continent africà per les costes d'Algèria i Tunísia, travessen el desert del Sahara i la regió del Sahel amb direcció al Gran Valle del Rift i, segurament, agafen forces en el Llac Victoria per a per fi travessar el Canal de Moçambic i arribar a la seua destinació: l'illa de Madagascar.

Ara bé, per a realitzar l'exercici 2 has de consultar els enllaços web que trobaràs en l'annex I i en el quadernet de l'alumnat.

Ejercicio 2. Contesta a les següents preguntes. Per a açò, has de consultar els enllaços que s'indiquen al final de l'activitat.

a) A quina espècie pertany la nostra viatgera?

.....

b) Quant temps calcules que va tardar a arribar a la seua destinació?

.....

c) Per què crees que realitzen aquest recorregut en els mesos d'octubre-novembre?

.....

.....

d) En quina època penses que tornarà a les Illes Columbretes i per què?

.....

.....

.....

e) En un viatge tan llarg, amb quines dificultats o problemes es troben?

.....

.....

.....

https://elpais.com/sociedad/2011/09/27/actualidad/1317074404_850215.html
http://www.migraciondeaves.org/#datos_especie.php?open=1500

9.2. Activitats centrals.

El programa se seqüència en tres activitats centrals a realitzar de forma simultània amb diferents grups:

- Exposició: Viatges d'anada i volta
- Anellatge Científic
- Observació i identificació d'aus

L'equip de personal educador està format per 3 integrants i es pot treballar simultàniament amb fins a 2 grups-classe.

Al llarg de la jornada central, l'alumnat haurà de realitzar l'exercici "La vida en dotze mesos", en ell han de representar gràficament el cicle vital d'una au anotant que accions realitza al llarg dels dotze mesos de l'any.

Ens interessen les aus a les persones?

Espai 2. Nius: cases o bressols?

En aquest espai es mostren nius i ous de diferents espècies. El personal educador mostrarà alguns exemplars a l'alumnat per a la seua manipulació i es plantejaran les següents qüestions a debatre:

A quin tipus d'au pertanyen?

Que materials s'han emprat per a la construcció dels nius?

On podem trobar-los en les ciutats?

Són necessàries les caixes niu en els espais urbans?

Per què hi ha diferents models?

Quin és l'època de l'any en què es produeix la cria?

Què fan la resta de l'any?

Espai 3. Les plomes parlen

En aquest espai s'exposen diferents mostres de plomatge. El personal educador convidarà al grup a manipular alguns dels recursos amb els quals treballar continguts basats en les diferències de plomatge entre espècies: coloració, forma segons siguen diürnes o nocturnes. I també entre les plomes d'un mateix individu segons la funció que realitzen (vol/aïllant tèrmic, camuflatge, festeig) o la ubicació (més asimètriques segons s'allunyen del cos).

Espai 4. El món invisible

En aquest espai s'ensenyen mostres d'egagròpiles de mussol real i abellerol; primer a simple vista i, posteriorment, l'alumnat les analitza amb lupes binoculars.

Espai 5. Vola, viatja, torna

Es mostren les principals rutes que segueixen algunes espècies migratòries entre Europa i Àfrica.

En aquest últim espai, se sintetitzen tots els continguts treballats i es resumeix el cicle que segueix una au migratòria. Finalment, es debatrà què amenaces naturals i d'origen antròpic troben i com podem facilitar-los el seu viatge.

Anellatge Científic

Amb aquesta activitat de caràcter divulgatiu, es transmet al grup quin és l'objectiu, la metodologia científica que utilitza i la importància ambiental de l'anellatge científic d'aus. A més, l'alumnat coneix de prop les espècies que viuen en el nostre entorn i la necessitat de conservar els seus hàbitats.

El primer objectiu de l'anellatge, és conèixer de manera més precisa els aspectes descriptius de la migració. A través d'un discurs participatiu, s'ha de transmetre que gràcies a l'anellatge podem conèixer aspectes de les aus com:

- Les rutes migratòries
- Àrees de cria, hivernada i pas migratori
- Les distàncies que recorren les aus durant la migració
- Diferències entre joves i adults en el comportament migratori
- Velocitat de la migració

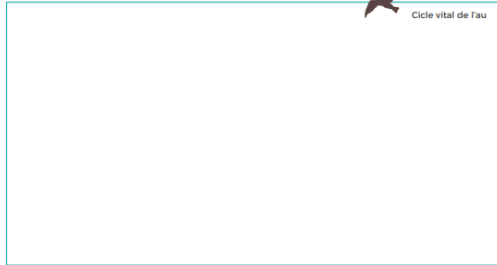
A més dels aspectes bàsics relacionats amb la migració de les aus, l'anellatge científic també permet conèixer altres qüestions sobre la biologia de les aus, com quant pot viure les diferents espècies o el nombre d'individus d'una mateixa espècie que viuen en un determinat lloc.

**OBSERVACIÓ I IDENTIFICACIÓ
 D'AUS**

Cicle vital de l'au

Handwritten lines for notes.

 Cardinalis rubra Vardenya Vardenya	 Turdus merula Mallorca, Mallorca Mallorca, Mallorca	 Myiophobus tristis Còrsega de p. gris Còrsega de p. gris
 Hirundo rustica Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega	 Carduelis carduelis Còrsega Còrsega	 Falco tinnunculus Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega
 Apus apus Fació, Fació Fació, Fació	 Turdus merula Mallorca Mallorca	 Columba livia Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega
 Delichon urbica Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega	 Larus delawarensis Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega	 Columba palumbus Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega
 Sturnus vulgaris Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega	 Sturnus vulgaris Còrsega Còrsega	 Streptopelia decaocto Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega
 Microchloa alba Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega	 Rissa tridactyla Còrsega Còrsega	 Upupa epops Còrsega, Còrsega Còrsega, Còrsega
 Ephraea aspalathes Còrsega Còrsega	 Agelaius caudatus Mallorca, Mallorca Mallorca, Mallorca	OBSERVACIÓ E IDENTIFICACIÓ DE AVES URBANAS Imágenes tomadas de la Sociedad Española de Ornitología. Ilustraciones: Juan Varela, SEO.

9.3. Activitats posteriors

PASSEM A L'ACCIÓ!

Com a activitat de consolidació, posada en pràctica i ampliació dels continguts treballats al llarg de la seqüència es proposa la participació del grup en la Xarxa fenològica AUS I CLIMA amb el Programa Educatiu Aus i Clima de la Societat Espanyola d'Ornitologia SEU/BirdLife.

Amb aquest programa es col·labora, d'una manera pràctica i directa, en el coneixement del canvi climàtic a través del seu seguiment utilitzant a les aus com a indicador biològic.

Per a participar només s'han de seguir les indicacions del manual disponible en la Web www.avesyclima.org, en el qual s'indica com es treballa amb 14 espècies d'aus comunes de fàcil observació i identificació. L'alumnat haurà de realitzar un registre pautat de les observacions i compartir-ho en la base

de dades on-line, podent comparar els seus resultats obtinguts amb els d'altres municipis.

Protecció del Medi ambient i la biodiversitat
Dia Mundial de les Aus Migratòries
 Projectes Educatius

3.3. Activitats posteriors

PASSEM A L'ACCIÓ!

Què anem a fer?

Et proposem convertir-te en científic ciutadà col·laborant amb la Xarxa fenològica AUS I CLIMA en el Programa Aus i Clima de la Societat Espanyola d'Ornitologia SEU/BirdLife.

Com ho anem a fer?

Amb aquest programa es col·labora d'una manera pràctica i directa, en el coneixement del canvi climàtic a través del seguiment d'aus juntament amb altres éssers vius.

Per a participar només has de seguir les indicacions del manual disponible en la Web www.avesyclima.org

10. Avaluació

Valoració					
<i>Valore els següents aspectes del programa en una escala de puntuació de l'1 al 5. Marque amb una X la puntuació corresponent: 1=Nul; 2=Deficient; 3=Normal; 4=Bé; 5=Excel·lent.</i>					
	1	2	3	4	5
El grau de satisfacció general del programa és					
La durada del programa segons els objectius i continguts del mateix ha sigut					
L'educador/a que ho ha impartit ha mantingut l'atenció de l'alumnat de forma					
Ha utilitzat una metodologia					
Ha demostrat en la seua actuació un nivell de coneixements i experiència					
La forma d'impartir el programa ha facilitat l'aprenentatge de l'alumnat					
El nivell d'organització del programa (informació, compliment de dates i horaris, etc.) ha sigut					
Importància de la continuïtat d'aquest programa per a futures edicions					

Si desitja realitzar qualsevol suggeriment, observació o incidència, per favor, utilitze l'espai reservat a continuació
A la sessió d'avui:
Al programa en general:
Al material didàctic (solament en el cas d'haver sigut sol·licitat):
Al personal que ho imparteix:
A la gestió organitzadora/planificadora del programa:

Emplenar amb una **X** i emplenar **només** si s'ha fet el programa en **anys anteriors**

El programa ha millorat	Si No	En:
El programa ha empitjorat	Si No	En:

11. Bibliografia

- GÓMEZ CANO, J. (2010). *Las Aves en el Museo del Prado*. Editorial SEO-Birdlife. ISBN 9788493735180.

- GARCÍA GONZÁLEZ M. y CORBACHO JIMENEZ, P. (2018). *Guía de aves del Jardín de las delicias*. Editorial Libros.com ISBN: 9788417236830.

- Enllaços web i apps seleccionades per personal especialitzat:

- Ecologia, migració, dispersió juvenil, estructura de la població i hivernada a Àfrica del Falcó d'Eleonora (*Falque eleonora*) mitjançant seguiment via satèl·lit. Universitat d'Alacant.

http://www.cma.gva.es/comunes_asp/documentos/agenda/Val/64848-Memoria%20halcon%20eleonor%202010.pdf

- Migració i hivernada del Falcó d'Eleonora. Què hem après amb el seguiment per satèl·lit? Quaderns de biodiversitat 39 (2012):

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/23874/1/cuadbiod39_01.pdf

-Projecte Europeu Life- Leaving is living. Un refugi segur per als ocells silvestres:

<http://www.leavingisliving.org/life/index.php/es/>

-Enciclopèdia de les Aus: <http://www.enciclopediadelasaves.es/>

- Societat Espanyola d'Ornitologia: <https://www.seo.org/>

- Aus i clima SEU/BirdLife: <http://www.avesyclima.org/>

- Club Aventurers Societat Espanyola d'Ornitologia SEU/BirdLife: <http://clubaventureros.org/>

-World Migratory Bird Day:<https://www.worldmigratorybirdday.org/>

- L'enciclopèdia de les Aus d'Espanya. Versió App

- Bird Melody. Aprén tots els cants de les Aus d'Europa. Versió App

- Birds Check Pots trobar-los a tots? Versió App

12. Annexos

ANNEX I: Viatgera Incansable

Enllaços per al exercici:

https://elpais.com/sociedad/2011/09/27/actualidad/1317074404_850215.html

http://www.migraciondeaves.org/#datos_especie.php?open=1500